

Цитування:

Шмагало Р. Т. Ковальське мистецтво України початку ХХІ століття на прикладі фестивалю «Свято ковалів» в Івано-Франківську. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2026. № 1. С. 152–157.

*Шмагало Ростислав Тарасович,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри історії та теорії мистецтва
Львівської національної академії мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-9853-8989>
shmahalo@hotmail.com*

Shmagalo R. (2026). Blacksmith Art of Ukraine at the Beginning of the 21st Century on the Example of the Festival “Blacksmiths’ Holiday” in Ivano-Frankivsk. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 152–157 [in Ukrainian].

КОВАЛЬСЬКЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ НА ПРИКЛАДІ ФЕСТИВАЛЮ «СВЯТО КОВАЛІВ» В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ

Метою роботи є аналіз процесу відродження в Україні першої чверті ХХІ ст. художнього ковальства крізь призму організації фестивалю «Свято ковалів» в Івано-Франківську, що у подальшому вплинуло на появу подібних заходів у різних регіонах держави. **Методологія роботи** заснована на використанні методів: історичного, спостереження, мистецтвознавчого аналізу виконаних учасниками фестивалів робіт. **Наукова новизна** зумовлена тим, що організаційно творча діяльність майстрів ковальства комплексно не розглядалася у публікаціях дослідників. Втім, цей досвід має значний вплив не тільки на розвиток художньої обробки металу та декоративно-ужиткового мистецтва загалом, але й формує естетичне середовище людини. Тому актуальним є аналіз сучасного стану цієї галузі та особливостей кованих композицій, що стали важливим елементом урбаністичного довкілля. **Висновки.** Фестиваль «Свято ковалів» проходив у Івано-Франківську щорічно у 2003–2021 рр. Упродовж цих років він перетворився з локального мистецького заходу під час святкування дня міста на загальноукраїнську демонстрацію ковальської майстерності, а згодом набув міжнародного значення. Метою фестивалю, за задумом відомих прикарпатських художників-ковалів на чолі з С. Полуботком, М. Клочком, С. Чайкою, М. Зарицьким, було відродження ковальських традицій, популяризація художнього металу як ремесла й мистецтва. Початково це передбачало привселюдну демонстрацію процесу кування та створення спільної скульптурної композиції для міського ландшафту, котра складалася з елементів, виконаних різними майстрами. За кілька років додалися проведення наукових конференцій, присвячених розвитку цього мистецтва, і виставка «Орнаментальне ковальство», яка експонувалася в Івано-Франківську та Києві. Виготовлені ковалями твори здебільшого вирізняються стилістичною різноманітністю, неординарністю змістовної ідеї, еволюціонуючи від традиційного ремесла до самодостатніх пластичних композицій, в яких поєднуються сучасне дизайнерське рішення і декоративність. «Свято ковалів» відіграло важливу роль у формуванні фестивального руху у різних регіонах України. Започатковані схожі мистецькі події у Львові, згодом з'явилися у Чернівцях, Луцьку, Рівному, Донецьку, Києві, Ужгороді, Миргороді та в інших містах. Набувши статусу міжнародного, захід в Івано-Франківську став поштовхом до появи нових векторів розвитку металопластики, надаючи майстрам змогу обмінюватись досвідом та ідеями з представниками ковальської спільноти України, Європи і світу.

Ключові слова: металопластика, ковальство, декоративне мистецтво України, скульптура, ковальський фестиваль.

Shmagalo Rostyslav, Doctor of Art History, Professor of the Faculty of Art History and Theory, Lviv National Academy of Arts

Blacksmith Art of Ukraine at the Beginning of the 21st Century on the Example of the Festival “Blacksmiths’ Holiday” in Ivano-Frankivsk

The purpose of the work is to analyse the process of revival of artistic blacksmithing in Ukraine in the first decades of the 21st century through the prism of the organisation of the festival “Blacksmiths’ Holiday” in Ivano-Frankivsk, which subsequently influenced the emergence of similar events in various regions of the country. **The methodology of the work** is based on the use of methods: historical, observation, and art historical analysis of the works performed by the festival participants. **The scientific novelty** is due to the fact that the activities of blacksmiths have almost not been considered in the publications of researchers, despite the fact that it has a significant impact not only on the development of artistic metalworking and decorative and applied arts in general, but also shapes the human

habitat. Therefore, it is relevant to analyse the current state of this industry and the features of forged compositions, which have become an important element of the urban environment. **Conclusions.** The Festival “Blacksmiths’ Holiday” was held in Ivano-Frankivsk annually from 2003 to 2021. Over the years, it has transformed from one of the local events during the celebration of the city’s day into a review of the blacksmithing skills of Ukrainian artists, and later acquired international significance. The goal of the festival, conceived by famous Carpathian blacksmith artists led by S. Polubotko, M. Klochko, S. Chaika, and M. Zarytskyi, was to revive blacksmithing traditions and popularise artistic metal as a craft and art, which initially involved a public demonstration of the forging process and the creation of a joint sculptural composition for the urban landscape, consisting of elements made by different masters. Over the years, scientific conferences dedicated to the development of this art were added, as well as the exhibition “Ornamental Blacksmithing”, which was exhibited in Ivano-Frankivsk and Kyiv. The works made by blacksmiths are distinguished not only by the originality of the substantive idea, evolving from traditional craft products to self-sufficient plastic compositions, but also by stylistic diversity, in which modern design solutions and decorativeness are successfully combined. “Blacksmiths’ Festival” played an important role in the formation of the festival movement in various regions of Ukraine, initiating similar artistic events in Lviv, Chernivtsi, Lutsk, Rivne, Donetsk, Kyiv, Uzhhorod, Myrhorod and other cities. Having acquired international status, this event became an impetus for the emergence of new vectors for the development of metal plastic arts, providing craftsmen with the opportunity to exchange experience and ideas with representatives of the blacksmith community of Ukraine, Europe and the world.

Keywords: metal plastic arts, blacksmithing, decorative art of Ukraine, sculpture, blacksmith festival.

Актуальність теми дослідження. Досвід проведення фестивалів ковальського мистецтва в Україні дозволяє створити повноцінну картину розвитку цього різновиду художньої обробки металу. Вивчення таких заходів розкриває як образно-змістовні, так і технічні особливості виробів, створених під час проведення фестивалів, які згодом стали елементами міського середовища; дає змогу відстежити видозміни в мистецтві металопластики, дослідити специфіку роботи художників-ковалів, що використовують різні техніки виконання.

З огляду на це, актуальним є дослідження історії проведення фестивалів та аналіз стану ковальського мистецтва в Україні у перших десятиліттях ХХІ ст., що недостатньо висвітлено у наукових працях.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток ковальського мистецтва початку ХХІ ст. в різних регіонах України у прояві одного з наймасштабніших у Східній Європі ковальських фестивалів – «Свято ковалів» у Івано-Франківську, не відображений належним чином у публікаціях і репрезентований переважно короткими інформаційними матеріалами в інтернет-джерелах та профільних періодичних виданнях [5; 2; 3; 8]. У наукових публікаціях, присвячених вітчизняному художньому ковальству, можна знайти відомості про фестивальний рух початку ХХІ ст. та аналіз концепцій, які дали поштовх розвитку давнього ремесла, що трансформувалось у творчість сучасних митців-ковалів. Серед таких видань – монографія автора даної розвідки Р. Шмагала [9], статті у збірниках, що містять інформацію про розвиток металопластики в Україні (В. Волошенко [1], І. Матоліч [4], У. Шпільчак [10], М. Протас [7],

І. Поп’юк [6]). Однак, історія фестивалю «Свято ковалів» у Івано-Франківську та аналіз його впливу на формування сучасного погляду на ковальське мистецтво потребують докладнішого висвітлення, що зумовлює актуальність пропонованої теми.

Мета дослідження – розкрити процеси відродження художнього ковальства в Україні у першій чверті ХХІ ст. на прикладі організації в Івано-Франківську фестивалю «Свято ковалів», що вплинуло на появу подібних заходів у різних регіонах держави; проаналізувати художні особливості творів, виконаних митцями під час його проведення.

Виклад основного матеріалу. У своїй еволюції кожна галузь мистецтва проходить періоди, від розквіту до забуття. Ковальство в Європі та Україні від кінця ХХ ст. переживає період бурхливого піднесення. Принципово новий етап його розвитку на початку ХХІ ст. ознаменований появою різнопланових форм демонстрування сучасної та історичної ковальської майстерності в системі періодичних практикумів, майстер-класів, симпозіумів, престижних конкурсів митців, що визначають відповідність творчості окремих художників професійним та естетичним викликам часу. Симпозіуми, зокрема забезпечили творчий пошук, сприятливу атмосферу контактів, обмін фаховим досвідом, дискусії, певне суперництво майстрів. Наукові конференції та виставки, що складають мозаїку ковальських форумів, стали головною рушійною силою для розвитку українського і європейського ковальського мистецтва.

Першою успішною спробою об’єднати ковалів спільною мистецькою акцією на теренах України був ковальський симпозіум «Галицька імпреза» (Львів, 1996), який привернув також увагу митців з Івано-

Франківська, Криму, Буковини. Важливою віхою стала виставка сучасного авторського металу 1997 р., організована Галицькою асоціацією ковалів (ГАК) та Львівською академією мистецтв у залах культурно-мистецького центру «Дзига» у Львові. Згадана виставка і проведена на її тлі наукова конференція допомогли визначити місце українського ковальства у розвитку тогочасної металопластики в Європі і водночас усвідомити його унікальність.

Від початку 2000-х рр. систематична участь українських митців у міжнародних симпозіумах ковальства Європи дозволила ознайомитися та використовувати досвід західноєвропейських шкіл, які не пережили такого відчутного розриву ковальської ремісничої традиції, як це сталося в Україні. Тому процес взаємозабезпечення ремісничими традиціями та поступом сучасних технологій в рамках визнаних міжнародних фестивалів дозволив у стислий час засвоїти той інструментарій, для накопичення якого необхідне не одне десятиліття самостійної творчості. В свою чергу, у країнах західної Європи не існує шкіл на рівні академічних освітніх програм «бакалавр» та «магістр», де б вивчали художній метал. Досвід ЛНАМ дав змогу вирізнити львівське та загалом українське ковальство оригінальним композиційним почерком, естетичним рівнем, змістовим наповненням творів, різноманітністю технологічних пошуків на шляху до естетичного ідеалу образу. Означені якості поруч із активним пошуком нових засобів організації сучасного художнього ковальства і склали явище своєрідного і бурхливого ренесансу одного із найдавніших ремесел у різних містах України [9, 70-89].

В одній із розмов з автором статті Сергій Полуботько згадував, що початком ковальських фестивалів у Івано-Франківську стала виставка 1999 р. «Орнаментальне ковальство» у залі Спілки художників. За його словами, до другої виставки дозріли у 2003 році, а заодно вирішили вийти на площу покувати. З того часу, щороку на день міста (7 травня) організатори проводили фестиваль до 2019 року включно як повномасштабні і міжнародні. У 2020–2021 рр. фестивалі знову понизили свій статус до локальних, так званих «ковідних».

Тож перший ковальський фестиваль пройшов у Івано-Франківську 2003 р., коли місцеві майстри вийшли на площу біля міської ратуші і вперше почали кувати спільний виріб

«Стіл ковальської дружби». Перед учасниками постало творче завдання – викувати декоративні ніжки до столика, продемонструвавши глядачам свою вправність з гарячого кування. Того ж року було проведено другу виставку «Орнаментальне ковальство» в залах Національної спілки художників України, яка мала стимулювати молодих майстрів на виконання мистецьких творів засобами ковальства, поступово формуючи попит не тільки на речі ужиткового характеру, але й на камерну пластику та садово-паркову скульптуру. До програми фестивалю були включені майстер-класи з кування, науково-практичні конференції з доповідями провідних майстрів світу у галузі металопластики, щорічні виставки «Орнаментальне ковальство». Згодом також було організоване бієнале студентських робіт «Ковальське сузір'я», де експонувалися твори сучасного мистецтва металу та ковані вироби.

Щороку під час фестивалю організатори планували виготовлення нової просторової композиції, яка доповнювалася кованими елементами, виконаними майстрами. Згодом така колективна композиція традиційно встановлювалася в центральній частині міста. Починаючи від 2005 р., з відкриттям першої в Івано-Франківську декоративної скульптури «Весна», місто поповнилось численними кованими роботами.

У 2006 р. на IV ковальському фестивалі, учасниками якого стали близько 300 художників з усієї України і Бельгії, Великої Британії, Голландії, Ізраїлю, Італії, Литви, Польщі, Ліхтенштейну, Німеччини, Нідерландів, США, Франції, Чехії, Словачії та інших країн, була створена скульптурна композиція «Букет майстрів», яка суттєво відрізнялась від попередньої не тільки розмірами (понад 5м), а й монументальністю. Ковані елементи, зроблені руками майстрів, кріпилися до масивної фактурної стрічки у вигляді спіралі, що здіймалася вгору. Як зазначає журналістка К. Гвоздьова, «Букет майстрів» «...був покликаний об'єднати людей з різних континентів у єдиному поруху творення з металу і вогню» [2, 84].

Протягом наступних років було виконано композиції: «Великоднє сонечко» (2007), «Дерево щастя» (2008), «Рамка ковальських традицій» (2009), «Круговерть ковальських міст» (2010), «Арка дружби» (2012), «Єдність» (2014) та інші. Як зазначив голова об'єднання ГО «Свято ковалів», заслужений художник України С. Полуботько під час відкриття «Арки дружби», (подарованої місту до його

350-річного ювілею), майстри ковальства таким чином залишають свій колективний слід на землі.

Однією з найцікавіших стала скульптурна композиція «Час на вашому боці», створена 2017 р. під час XV ковальського фестивалю за мотивами українського підліткового фентезі «Часодії». Архітектурна споруда «Вежі часу», що сягає понад 6 м у висоту, прикрашена циферблатами трьох величезних годинників діаметром 2 м, була доповнена різноманітними деталями, що символізували час (стрілки, солярні та зодіакальні знаки тощо).

На думку редакторки журналу «Ковальська майстерня» О. Невоїси: «... рівень фестивалю, що зріс на позитивній скелі високих мистецьких традицій і постійного прагнення творчого вдосконалення, пішов набагато далі містичної реінкарнації образів твору» [5, 9]. Елементи, виготовлені майстрами, відрізнялися змістовністю й неординарністю авторського задуму та філософським підходом, містили елементи української орнаментики, зокрема, вишивки із хрестоподібними й спіральними мотивами, які вражають деталізацією та високою якістю технічного виконання кованих деталей.

Одночасно з куванням на міській площі відбувався пленер «Позитив», під час якого було створено низку нових робіт: «Шаман емоцій» львівських майстрів О. Філевича, Н. Музичка, А. Фішера; скульптура «Мелодія закінчення війни» турецьких ковалів О. Савашь та І. Савашь, К. Пекер; «Янгол» ковалів ПП «Кузня Росич» із с. Рокитного Київської обл.; «15 хвилин» або «Амоніт» В. Гудими та Є. Бавикіна; композиція «Вітання» білоруських майстрів П. Малаткова, В. Старухіна, А. Панцяля, У. Накрасау, яку автори подарували місту, та інші. Головний літописець Фестивалю пише: «Таким чином, дев'ять робіт з проєкту «Позитив», що були відкриті по вул. Т. Шевченка, поповнилися новими творчими «сусідами». Але й на цьому не завершилися приємні емоції – стартував новий пленер, який другого дня фестивалю командою «Вертикаль» відкрив художник-коваль й організатор фестивалю Сергій Полуботько» [5, 10].

Фестиваль 2017 р. став цікавий і тим, що окрім вже традиційної на той час виставки «Орнаментальне ковальство», було показано ретроспективну експозицію з фотографіями та макетами робіт, виконаних протягом усіх років існування «Свята ковалів». Саме такий результат привселюдної праці ковалів під час проведення фестивалів назавжди змінив

вигляд міста, створюючи естетичне середовище, яке поєднує традиційне ремесло і сучасний дизайн. На цих прикладах ковані вироби стають ближчими до скульптурної композиції. Як зазначає М. Протас, «... сьогодні мистецтво скульптури, кованої зокрема, набуває унікальної трансдисциплінарності, розгортаючи свої приховані потенціали в “розширеному полі” інтерпретації арт-епістем, де художнє ковальство зайняло сталі позиції» [8, 60]. Виконані за роки проведення «Свята ковалів» твори демонструють наявність у художньому ковальстві України початку ХХІ ст. компіляції ознак сецесії, бароко, історизму та конструктивізму з мотивами народного ужиткового мистецтва і новаторськими експериментами модерністичного спрямування.

На жаль, 2019 р. епідемія коронавірусу та пов'язані з нею карантинні обмеження не дали змоги провести міжнародний фестиваль, а коло його учасників звузилося до митців одного регіону. Від 2022 р., з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України, ковалі звертаються до виготовлення здебільшого не творчих робіт, а тих, яких потребують військові на фронті та умови воєнного стану. Проте, є надія, що фестивальний рух відновиться після завершення війни, а в Івано-Франківську відродиться традиція проведення «Свята ковалів» як значущої події у художньому ковальстві Європи.

Але вже сьогодні можна сказати, що кований метал у ХХІ ст. продовжив свою неповторну тисячолітню канву культури творчості. У тісній сув'язі з мистецькими, архітектурними, театральними-ігровими, культурно-освітніми тенденціями нового часу, художнє ковальство та реанімована естетика зброяства отримують нове обличчя. В українському варіанті воно формується самобутніми рисами, що притаманні мозаїці регіонального розвитку освітянської бази, музейних та архітектурних заповідників, рівнем мистецько-культурного менеджменту.

Підсумкові результати проаналізованої організаційно-творчої діяльності залежать від того, на яких творчих позиціях працюють ковалі-митці: професійних, народних чи самодіяльних. Їхнє прагнення до самобутності та фаховий рівень реагування на новітні світові тенденції забезпечують високу якість мистецької складової, а відтак – успіх на Батьківщині та у світі.

Наукова новизна полягає у комплексному аналізі виникнення в Україні фестивального руху в ковальстві. Діяльність майстрів цієї галузі розглядалась лише опосередковано в публікаціях місцевих дослідників і не була достатньо розкрита у контексті реалій початку ХХІ ст. У статті йдеться про перетворення фестивалю «Свято ковалів» на подію-бренд світового рівня і важливий показник сучасного стану металопластики. Вплив фестивалю відбувся не тільки на розвиток ковальського мистецтва регіону, а сформував новий погляд на можливості естетики художнього металу. Естетична трансформація міського простору стала реальним організаційно-творчим результатом проведення фестивалю. Введені до наукового обігу імена художників-ковалів і назви творів.

Висновки. Досвід проведення таких фестивалів, як «Свято ковалів» у Івано-Франківську, має величезне значення для розвитку декоративного мистецтва України. Цей захід популяризує ковальство і створює підґрунтя для появи нових векторів розвитку сучасної металопластики, різноманітності творчих та технологічних рішень творів, сприяє обміну практичним і теоретичним досвідом, креативними ідеями між митцями завдяки проведенню майстер-класів та публічному куванню. Результатом багаторічної діяльності фестивалю стали подаровані Івано-Франківську спільні твори кованої металопластики і скульптури, що на сьогодні є візитівкою міста.

Період відродження ковальської справи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. показав, що ця галузь стала однією з найпотужніших і перспективних культурних індустрій України. Це проявляється, насамперед, у сучасній архітектурі, елементом якої стали ковані твори, та фестивальному русі, що, розпочавшись у західних регіонах України, поступово охопив також інші терени держави.

На базі головних осередків, серед яких одним з найважливіших є Івано-Франківськ, вибух колективної творчості закарбували десятки видатних колективних творів, що стали окрасою вулиць, площ і парків українських міст. Однак, цей фестивальний рух не переріс в одну з примітивних форм сучасної масової культури, яка за пересторогою філософа Д. Ортеги повертає людство до стану варварства. На заводі «сковання» до однієї із форм культурної «карнавалізації» є сильне ремісниче начало, збереження і відродження традиційних рукотворних ковальських технік, вибагливість

до місць проведення, що стало ідеєю, «лакмусовими» пробами практично усіх фестивальних та виставкових проєктів у Львові, Києві, Івано-Франківську, Донецьку, Луцьку, Ужгороді, Чернівцях, Судаку, Рівному, Сімферополі та інших містах. Зазначимо також, що, залежно від мети і таланту організаторів та учасників, ці дійства оживлюють дух старовини або ж його зовнішню оболонку, надаючи їй нового, часом незвичного сприйняття.

Внаслідок цього, художнє ковальство відбулося не лише як архітектурна «косметика», що від початку ХХІ ст. акцентувала стилістику вирішення численних споруд. Естетика металевих виробів та конструкцій викристалізувалася у самостійне явище, а роботи митців-ковалів стали не тільки декоративно-ужитковим товаром, але й унікальним культурним продуктом металопластики. Це доводять твори, виконані під час фестивалів «Свято ковалів» та подані в експозиціях численних виставок «Орнаментальне ковальство». Для цих колективних творів характерним є поєднання в одному задумі творчих можливостей та індивідуального почерку багатьох майстрів. Відродження традиційних технік і активний розвиток сучасного формотворення у галузі художнього металу, формування нових регіональних шкіл і спільних для ковальського мистецтва України тенденцій дає підстави говорити про актуальність цієї теми і для подальших досліджень.

Література

1. Волошенко В. Фестивалі ковальства та їх роль у розвитку художнього металу України початку ХХІ століття (естетичний і соціокультурний аспекти). *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2017. Вип. 2. С. 47–53.
2. Гвоздьева К. Вічно цікаві. *Ковальська майстерня*. 2006. № 2 (4). С. 84–89.
3. Добош Г. В Івано-Франківську відбувся найбільший у Східній Європі ковальський фест. *Радіо Свобода*. 7 травня 2012 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24573314.html>
4. Матоліч І. Сучасна кована металопластика Івано-Франківська: дизайн та художні особливості. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*. 2024. Вип. 15. С. 116–123.
5. Невойса О. Рух часу. *Ковальська майстерня*. 2017. № 2 (46). С. 6–15.
6. Поп'юк І. Фестивалі ковальського мистецтва в Чернівцях як чинник формування міського середовища. *Вісник Національної академії*

керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. 2025. № 2. С. 292–296.

7. Протас М. Художнє ковальство як «розширене поле» скульптури. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2022. Вип. 6. С. 56–63.

8. Свято ковалів. URL: <https://www.cpto.rv.ua/index.php/novini/476-kjdgh>

9. Шмагало Р. Художній метал України ХХ – поч. ХХІ ст. *Енциклопедія художнього металу*. Т. II. Львів : Апріорі, 2015. 276 с.

10. Шпільчак У. Новітні тенденції художнього ковальства початку ХХІ століття (на прикладі Івано-Франківська). *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. 2011. Вип. 21–22. Ч. I. С. 71–82.

References

1. Voloshenko, V. (2017). Blacksmithing festivals and their role in the development of artistic metal in Ukraine at the beginning of the 21st century (aesthetic and socio-cultural aspects). *Traditions and Innovations in Higher Architectural and Artistic Education*, 2, 47–53 [in Ukrainian].

2. Hvozdoва, K. (2005). Forever interesting. *Blacksmith's Workshop*, 2 (4), 84–89 [in Ukrainian].

3. Dobosh, H. (2012). The largest blacksmithing festival in Eastern Europe took place in Ivano-Frankivsk. Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/24573314.html> [in Ukrainian].

4. Matolich, I. (2024). Modern forged plastic arts of metal of Ivano-Frankivsk: design and artistic features. *Bulletin of the Transcarpathian Academy of Arts*, 15, 116–123 [in Ukrainian].

5. Nevoisa, O. (2017). The movement of time. *Blacksmith's Workshop*, 2 (46), 6–15 [in Ukrainian].

6. Popiuk, I. (2025). Blacksmithing festivals in Chernivtsi as a factor in shaping the urban environment. *Herald of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 292–296 [in Ukrainian].

7. Blacksmiths' Festival (2014). <https://www.cpto.rv.ua/index.php/novini/476-kjdgh> [in Ukrainian].

8. Protas, M. (2022). Artistic blacksmithing as an “expanded field” of sculpture. *Ukrainian Art Discourse*, 6, 56–63 [in Ukrainian].

9. Shmahalo, R. (2015). Artistic metal of Ukraine 20th – early 21st centuries. *Encyclopaedia of Artistic Metalwork*. Vol. II. Apriori [in Ukrainian].

10. Shpilchak, U. (2011). The newest trends in artistic blacksmithing at the beginning of the 21st century (using the example of Ivano-Frankivsk). *Bulletin of the Precarpathian University. Art Studies*, 21–22, Part. I, 71–82 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.01.2026
Отримано після доопрацювання 12.02.2026
Прийнято до друку 19.02.2026
Опубліковано 31.03.2026